

HOMILADORLIK DAVRIDA IMMUNITETDAGI O'ZGARISHLAR VA ONKOVIRUSLAR FAOLLASHUVI

Jamolova Dinara Jamshed qizi

Buxoro viloyati Zarmed universiteti Davolash fakulteti 5-kurs talabasi

Ilmiy rahbar Murodov Yusuf Jo'raboyevich

Annotatsiya: Ushbu maqolada homiladorlik davridagi immunitet tizimining o'zgarishi va inson organizmida yashirin holatda mavjud bo'lgan onkoviruslarning faollashuvi masalasi tahlil qilindi. Homiladorlik davrida ona organizmida homilani rad etishning oldini olish maqsadida immunitet tizimida maxsus moslashuv jarayonlari sodir bo'ladi. Bu o'zgarishlar bir tomondan homilaning sog'lom rivojlanishi uchun zarur bo'lsa, ikkinchi tomondan turli viruslar, xususan, onkoviruslarning qayta faollashuviga sharoit yaratadi. Maqolada inson papilloma virusi, Epshteyn-Barr virusi, sitomegalovirus va herpes simplex viruslari kabi onkoviruslarning immunitet susaygan sharoitda faollashuvi mexanizmlari ko'rib chiqildi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, homiladorlik davridagi immunitet holatining to'g'ri baholanishi va onkoviruslarning o'z vaqtida aniqlanishi ona va homila salomatligini saqlashda muhim ahamiyatga ega.

Kalit so'zlar: homiladorlik, immunitet tizimi, onkoviruslar, inson papilloma virusi, sitomegalovirus, Epshteyn-Barr virusi, herpes virusi, virus faollashuvi, immunosupressiya

KIRISH

Homiladorlik ayol organizmida kechadigan eng murakkab fiziologik jarayonlardan biri hisoblanadi. Bu davr mobaynida organizm nafaqat homilaning rivojlanishi uchun qulay muhit yaratishi, balki uni begona tan sifatida rad etmaslik uchun immunitet tizimini maxsus moslashtirilishi kerak. Homila otadan meros bo'lib o'tgan genlarning yarmi tufayli ona organizmi uchun yarim begona obyekt hisoblanadi. Shuning uchun immunitet tizimida o'ziga xos o'zgarishlar ro'y beradi va bu o'zgarishlar homiladorlikning muvaffaqiyatli olib borilishi uchun zarur.

Biroq, immunitet tizimining moslashuvchan susayishi turli xavflarni ham keltirib chiqaradi. Aynan shu davrda organizm turli infeksiyalarga, jumladan, virus infeksiyalariga nisbatan zaifroq bo'lib qoladi. Ayniqsa, organizmida yashirin holatda mavjud bo'lgan onkoviruslar homiladorlik davrida qayta faollashishi mumkin va bu holat ona hamda homila uchun jiddiy oqibatlarga olib kelishi mumkin.

Onkoviruslar - bu inson organizmida uzoq vaqt davomida yashirin holatda saqlanishi va ma'lum sharoitlarda qayta faollanishi mumkin bo'lgan viruslar guruhi hisoblanadi. Ular orasida inson papilloma virusi, Epshteyn-Barr virusi, sitomegalovirus, herpes simplex viruslari va boshqalar mavjud. Bu viruslarning ba'zilari onkologik kasalliklarni keltirib chiqarish xususiyatiga ega bo'lgani uchun onkoviruslar deb ataladi.

Ushbu maqolaning maqsadi homiladorlik davrida immunitet tizimidagi o'zgarishlarni tahlil qilish va onkoviruslarning faollashuv mexanizmlarini nazariy jihatdan asoslashdan iborat.

ASOSIY QISM

Homiladorlik davridagi immunitet tizimining o'zgarishi

Homiladorlik paytida immunitet tizimida ikki yo'nalishli o'zgarishlar sodir bo'ladi. Bir tomondan, ba'zi immunitet komponentlari susayadi, ikkinchi tomondan esa boshqa qismlari kuchayadi. Bu o'zgarishlar homiladorlikning har bir uch oyligida turlicha namoyon bo'ladi.

Birinchi uch oylikda immunitet tizimida yallig'lanishga moyillik kuzatiladi. Bu davr mobaynida homila ona organizmiga joylashishi va placentaga shakllanishi uchun maxsus immunitet jarayonlari boshlanadi. Yordamchi harakatlanuvchi limfotsitlar va tabiiy qotil hujayralar sonining o'zgarishi kuzatiladi. Tabiiy qotil hujayralar sonining kamayishi homilaning rad etilishining oldini oladi.

Ikkinchi uch oylikda immunitet tizimi nisbatan barqaror holatga keladi. Bu davr homiladorlikning eng xavfsiz davri hisoblanadi. Biroq, aynan shu davrda ham immunitet susayishi davom etadi va organizm viruslar ta'siriga nisbatan zaifroq bo'lib qoladi.

Uchinchi uch oylikda immunitet tizimi yana yallig'lanishga moyil holatga qaytadi. Bu o'zgarishlar tug'ruq jarayoniga tayyorgarlik ko'rish bilan bog'liq. Aynan shu davrda virus infeksiyalari xavfi yanada oshadi.

Immunitet tizimidagi asosiy o'zgarishlar quyidagilarni o'z ichiga oladi:

Hujayraviy immunitetning susayishi. T-limfotsitlar, xususan, sitotoksik T-hujayralarning faolligi pasayadi. Bu homilaning himoya mexanizmlaridan saqlanishi uchun zarur, lekin viruslarni yo'q qilish qobiliyatini kamaytiradi.

Gumoral immunitetning o'zgarishi. Antikorlar ishlab chiqarish jarayonida o'zgarishlar ro'y beradi. Ba'zi immunoglobulinlar miqdori kamayadi, bu esa viruslarni zararsizlantirish qobiliyatini pasaytiradi.

Sitokin muvozanatining o'zgarishi. Yallig'lanishga qarshi sitokinlar ustunlik qiladi, bu homila uchun foydali, lekin virus infeksiyalariga qarshi himoyani zaiflashtiradi.

Regulyator T-hujayralarning ko'payishi. Bu hujayralar immunitet javobini bostirish orqali homilani himoya qiladi, lekin bir vaqtning o'zida viruslarga qarshi himoyani ham susaytiradi.

Onkoviruslar va ularning turlari

Onkoviruslar - bu onkologik kasalliklarni keltirib chiqarish potentsialiga ega bo'lgan viruslar guruhi hisoblanadi. Ular orasida quyidagilar eng muhim hisoblanadi:

Inson papilloma virusi. Bu virusning 200 dan ortiq turi mavjud. Inson papilloma virusining bazi turlari bachadon bo'yni saratoni holatlarining 70 foizini keltirib chiqaradi. Virus teri va shilliq pardalarga zarar yetkazadi va homiladorlik davrida uning faollashuvi bachadon bo'yni patologiyalariga olib kelishi mumkin.

Epshteyn-Barr virusi. Bu virus herpes viruslari oilasiga mansub bo'lib, limfotsitlarda yashirin holatda saqlanadi. Virus limfoma, burun-halqum saratoni va boshqa onkologik kasalliklarni keltirib chiqarishi mumkin. Homiladorlik davrida virusning qayta faollashuvi ona va homila uchun xavfli.

Sitomegalovirus. Bu ham herpes oilasiga mansub virus bo'lib, aholining 50-80 foizida yashirin holatda mavjud. Homiladorlik davrida sitomegalovirus faollashsa, homilaga o'tishi va jiddiy rivojlanish nuqsonlarini keltirib chiqarishi mumkin. Virus eshitish, ko'rish va boshqa tizimlarning buzilishiga sabab bo'ladi.

Herpes simplex viruslari. Birinchi va ikkinchi turdagi herpes viruslari homiladorlik davrida qayta faollashishi mumkin. Ikkinchi tur ayniqsa xavfli bo'lib, tug'ruq paytida homilaga o'tib, neonatal herpes deb ataladigan og'ir holatni keltirib chiqarishi mumkin.

Onkoviruslarning yashirin holatda saqlanishi

Onkoviruslar organizmga bir marta kirgandan keyin umrbod yashirin holatda qolishi mumkin. Bu jarayon latentlik deb ataladi. Virus hujayra genomiga kirib qoladi yoki hujayra ichida maxsus holatda saqlanadi. Immunitet tizimi kuchli bo'lgan davrda viruslar faol ko'paymaydi va kasallik belgilari namoyon bo'lmaydi.

Viruslarning yashirin holatda qolishi uchun bir nechta mexanizmlar mavjud:

Genom integratsiyasi. Ba'zi viruslar, xususan, inson papilloma virusi va Epshteyn-Barr virusi o'z genetik materialini hujayra genomiga kiritadi. Bu holat virusni immunitet tizimidan yashiradi.

Hujayralarning maxsus joylarida joylashish. Herpes viruslari asab to'qimasida, sitomegalovirus limfotsitlarda va boshqa hujayralar ichida saqlanadi. Bu joylar immunitet nazorati nisbatan zaif bo'lgan hududlardir.

Viruslar maxsus oqsillar ishlab chiqaradi, ular immunitet tizimining virusni tanishini qiyinlashtiradi. Bu mexanizm orqali virus uzoq vaqt davomida aniqlanmasdan qoladi.

Onkoviruslar faollashuvining oqibatlari

Homiladorlik davrida onkoviruslarning faollashuvi ona va homila uchun turli oqibatlarga olib kelishi mumkin:

Ona uchun xavflar:

Bachadon bo'yni displaziyasining rivojlanishi va saratonning xavfi oshishi

Yallig'lanish kasalliklarining kuchayishi

Immunitet kasalliklarining paydo bo'lishi

Umumiy holning yomonlashuvi

Homila uchun xavflar:

Tug'ma nuqsonlar va rivojlanish buzilishlari

Markaziy asab tizimi shikastlanishi

Erta tug'ruq yoki homilaning yo'qolishi

Neonatal infeksiyalar va ularning og'ir oqibatlari

Inson papilloma virusi faollashuvi bachadon bo'yni displaziyasining rivojlanishiga va saraton xavfining oshishiga olib keladi. Garchi homiladorlik davomida saraton rivojlanishi sekin kechsa ham, tug'ruqdan keyin kasallik tez sur'atlarda rivojlanishi mumkin.

Sitomegalovirus faollashuvi homilaga o'tib, jiddiy oqibatlarga sabab bo'lishi mumkin. Sitomegalovirus yuqtirgan chaqaloqlarda eshitish yo'qolishi, ko'rish buzilishi, aqliy rivojlanishning sekinlashuvi va boshqa muammolar kuzatiladi.

Gerpes viruslari faollashuvi tug'ruq paytida homilaga o'tishi xavfini oshiradi. Neonatal gerpes yuqori o'lim darajasi bilan tavsiflanadi va omon qolgan chaqaloqlarda og'ir nevrologik oqibatlar qoladi.

Profilaktika choralari

Onkoviruslar infeksiyasining oldini olish va homiladorlik davridagi faollashuvning profilaktikasi quyidagi choralarni o'z ichiga oladi:

Homiladorlikdan oldingi tayyorgarlik. Homiladorlikni rejalashtirish bosqichida barcha onkoviruslar mavjudligini tekshirish va zarur hollarda davolash o'tkazilishi kerak. Bu ayniqsa inson papilloma virusi va gerpes viruslari uchun muhim.

Emlash. Inson papilloma virusiga qarshi emlash bachadon bo'yni saratonini oldini olishning eng samarali usuli hisoblanadi. Emlash homiladorlikdan oldin o'tkazilishi kerak, chunki homiladorlik davomida emlash tavsiya etilmaydi.

Immunitetni mustahkamlash. Sog'lom turmush tarzi, to'g'ri ovqatlanish, muntazam jismoniy mashqlar va yetarli uyqu immunitet tizimini kuchaytiradi va viruslarning faollashuviga qarshilik ko'rsatadi.

Gigiyena qoidalari. Shaxsiy gigiyenaga rioya qilish va jinsiy infeksiyalardan himoyalaniş viruslar yuqishi xavfini kamaytiradi.

Stress boshqaruvi. Psixologik yordam, hordiq chiqarish texnikalari va boshqa stress bilan kurash usullari immunitetni himoya qilishga yordam beradi.

Jinsiy sherik tanlovi. Doimiy va sog'lom jinsiy sherik bilan bo'lish yangi virus infeksiyalari xavfini kamaytiradi.

XULOSA

Homiladorlik davri ayol organizmida kechadigan murakkab moslashuv jarayonlari davri hisoblanadi. Immunitet tizimidagi o'zgarishlar homilaning muvaffaqiyatli rivojlanishi uchun zarur bo'lsa-da, ular organizmda yashirin holatda mavjud bo'lgan onkoviruslarning faollashuviga sharoit yaratadi.

Inson papilloma virusi, Epshteyn-Barr virusi, sitomegalovirus va gerpes viruslari kabi onkoviruslar homiladorlik davridagi immunitet susayishidan foydalanib, qayta faollashishi va ona hamda homila salomatligiga jiddiy xavf tug'dirishi mumkin. Bu viruslarning faollashuvi bachadon bo'yni saratoni xavfini oshirishi, homila rivojlanishida nuqsonlarga olib kelishi va boshqa og'ir oqibatlarga sabab bo'lishi mumkin.

Zamonaviy tashxis usullari onkoviruslarni erta bosqichda aniqlash va ularning faolligini baholash imkonini beradi. Biroq, homiladorlik davomida davolash imkoniyatlari cheklangan, shuning uchun asosiy e'tibor profilaktika va nazorat qilishga qaratilishi kerak.

Homiladorlikdan oldingi tayyorgarlik, emlash dasturlari, immunitetni mustahkamlash choralari va muntazam skrining onkoviruslar xavfini sezilarli darajada kamaytiradi. Sog'liqni saqlash tizimida ayollarni ma'lumot bilan ta'minlash va ularni onkoviruslar xavfi haqida ogohlantirish muhim ahamiyatga ega.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Абдуллаева М.Н., Қаримова Г.Ш. Гомиладорлик даврида иммунитет тизими ва вирус инфекциялари. – Тошкент: Тиббиёт, 2024. – 278 б.
2. Алимова Д.Р. Онковирусларнинг молекуляр биологияси. – Самарқанд: Зарафшон нашриёти, 2023. – 312 б.
3. Валиева Н.Т., Рахимов Б.С. Клиник иммунология асослари. – Тошкент: Ибн Сино номидаги нашриёт, 2024. – 456 б.
4. Жўраева Ш.К. Гомиладорлик ва вирусология: замонавий қарашлар. – Бухоро: Дурдона, 2023. – 234 б.
5. Исмоилова Ф.М., Турсунова Л.А. Репродуктив соғлиқ ва онковирус инфекциялари. – Фарғона: Фарғона давлат нашриёти, 2024. – 289 б.
6. Каримов А.Х. Акушерликда иммунология. – Тошкент: Янги аср авлоди, 2023. – 367 б.
7. Мирзаева Г.Б., Усманова Р.Н. Гомиладорликда герпес вирус инфекциялари. – Наманган: Наманган нашриёти, 2024. – 198 б.
8. Ниёзов Т.Ш. Вирусология ва иммунитет: назария ва амалиёт. – Тошкент: Фан ва технология, 2023. – 423 б.
9. Раҳимова С.А., Хакимова Д.Р. Бачадон бўйни саратони ва папиллома вирусу. – Андижон: Меҳнат нашриёти, 2024. – 256 б.
10. Саидова К.М. Перинатал вирусология. – Тошкент: Ўзбекистон Республикаси Соғлиқни сақлаш вазирлиги, 2023. – 389 б.
11. Тешабаев О.И., Юсупова Н.Ш. Гомиладорликда ситомегаловирус инфекцияси. – Қарши: Насаф нашриёти, 2024. – 167 б.
12. Хашимова З.Ф. Замонавий акушерликда инфекция хавфсизлиги. – Тошкент: Ўзбекистон миллий энциклопедияси, 2023. – 445 б.